

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 AE DEN HAAG

Uw brief van

Ons kenmerk

Contactpersoon

Zoetermeer

PO/KB/03/47154

7 oktober 2003

Onderwerp

Doorkiesnummer

Inspectierapport 'Islamitische scholen
nader onderzocht'

Hierbij zend ik u de rapportage *Islamitische scholen nader onderzocht* die door de inspectie van het onderwijs aan mij is uitgebracht. In mijn brief van 17 april jl. , kenmerk PO/KB/03/14559, heb ik toegezegd uw Kamer over dit vervolgonderzoek omstreeks 1 oktober 2003 te informeren. Dit voorzien van een reactie van mijn kant op de bevindingen uit het inspectierapport.

Aanleiding inspectierapport

Het voorliggende inspectierapport is een vervolg op het in de herfst van vorig jaar verschenen inspectierapport *Islamitische scholen en sociale cohesie* (u aangeboden bij brief van 25 oktober 2002, kenmerk PO/KB/02/54148). In laatstgenoemd rapport heeft de inspectie onderzocht welke rol de islamitische scholen voor basis- en voortgezet onderwijs spelen bij het bevorderen van de condities voor de integratie van leerlingen in de samenleving. Daartoe heeft de inspectie in 2002 alle islamitische scholen (35 basisscholen en 2 scholen voor voortgezet onderwijs) bezocht. De inspectie concludeerde destijds dat vrijwel alle scholen in voldoende mate kiezen voor een open houding naar de Nederlandse samenleving. Daarbij signaleerde de inspectie wel op ongeveer de helft van de scholen aspecten die verbetering behoeven. Dit betrof onder andere:

- onvoldoende bekendheid van de schoolleiding met de inhoud van het op de school aangeboden islamitische godsdienstonderwijs;
- gebrek aan distantie tussen bestuur en schoolleiding, hetgeen bijvoorbeeld tot uiting komt in vermenging van bestuursfuncties en personeelsfuncties en discontinuïteit binnen de schoolleiding.

De bevindingen van de inspectie zijn op 11 december jl. besproken in een algemeen overleg van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en

Wetenschappen. Daarbij zijn ook de gewenste vervolgacties aan de orde geweest naar aanleiding van de op een aantal scholen gesignaleerde verbeterpunten. Dit heeft geleid tot de opdracht aan de inspectie tot uitgebreid vervolgonderzoek naar deze groep van in totaal 20 islamitische basisscholen. Deze scholen hebben daartoe in februari 2003 aan de inspectie in de vorm van een voortgangsrapportage aangegeven op welke wijze zij aan de slag zijn om de gewenste verbeteringen te realiseren. Tussen april en juli 2003 heeft de inspectie het onderzoek op alle scholen uitgevoerd.

Naast de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van verbeterpunten heeft de inspectie daarbij een breed scala van onderwerpen betrokken zoals het godsdienstonderwijs, basiswaarden, condities voor integratie, onderwijskansen van leerlingen, pedagogisch klimaat en de kwaliteit van de school. Het betreft onderwerpen die relevant zijn voor het centrale doel van het onderzoek, te weten het verkrijgen van een goed inzicht in de rol die islamitische scholen spelen bij het bevorderen van de condities voor integratie van de leerlingen in de samenleving.

De bevindingen uit dit onderzoek zijn neergelegd in het bijgevoegde rapport *Islamitische scholen nader onderzocht*.

Eindconclusie inspectie¹

De belangrijkste conclusie van de onderwijsinspectie is dat het uitgebreide en grondige vervolgonderzoek op de 20 scholen geen bevindingen heeft opgeleverd die aanleiding geven tot onrust of tot ernstige ontevredenheid. Aanwijzingen dat op islamitische scholen wordt aangezet tot intolerantie of haat zijn niet aangetroffen. Het onderwijs op deze scholen is naar oordeel van de inspectie niet in strijd met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. De scholen bevorderen in meer of mindere mate de condities die de integratie van leerlingen ten goede komen. De onderwijskansen die islamitische scholen bieden, zijn niet zoveel anders (soms wat beter) dan vergelijkbare (zwarte) scholen. Het algemene beeld van het inspectieonderzoek uit 2002 wordt daarmee bevestigd.

Enkele kanttekeningen van inspectie bij eindconclusie

Verder constateert de inspectie dat de meeste scholen goede voortgang maken met de verbetering van de in 2002 gesignaleerde knelpunten. Daarbij wordt aangetekend dat de pedagogisch-didactische kwaliteit van de godsdienstlessen op veel scholen nog te wensen overlaat. Als het om de inhoud gaat worden in de lessen wel de basiswaarden van onze democratische rechtsstaat in acht genomen. Verder wijst de inspectie op de bestuurlijke kwetsbaarheid van het islamitische onderwijs. Versterking van bestuurlijke vaardigheden wordt daarom wenselijk geacht. Dit ten behoeve van het tijdig onderkennen en oplossen van problemen en incidenten op en rond de school. De praktijk heeft namelijk uitgewezen dat een incident in dit onderwijs gauw de beeldvorming van het gehele islamitisch onderwijs raakt. Hier goed mee omgaan vraagt om professioneel bestuur.

¹ Voor een toelichting op de hoofdconclusie en de deelconclusies op de verschillende onderzoeksvragen wordt verwezen naar het inspectierapport, en met name naar de *Samenvatting en Leeswijzer*. Dit geldt eveneens voor een nadere toelichting op de voor de uitvoering van het onderzoek belangrijke begrippen als sociale cohesie, sociale integratie, basiswaarden en voor de verantwoording en de opzet van het vervolgonderzoek.

Hoewel de inspectie de nodige voortgang op dit punt signaleert, is ze van opvatting dat gezien de opgaven waarvoor deze scholen staan verdere versterking van de bestuurskracht wenselijk is.

Consequenties voor het toezicht

De inspectie vindt het gewenst om blijvend aandacht te schenken aan de rol die de school kan spelen als het gaat om integratie en maatschappelijke samenhang. De inspectie is daarom voornemens om, wanneer daarvoor aanleiding bestaat, in het onderwijstoezicht oog te houden voor de rol die scholen daarbij kunnen vervullen. Dit toezicht strekt zich uit tot alle scholen en is daarmee niet beperkt tot alleen het islamitisch onderwijs.

Reactie

Ik constateer dat de inspectie op grondige en zorgvuldige wijze invulling heeft gegeven aan de opdracht voor het vervolgonderzoek. Hierbij heeft de inspectie rekening gehouden met de naar aanleiding van het vorige onderzoek door enkele wetenschappers geplaatste kritische kanttekeningen over de toen gehanteerde onderzoeksmethodiek. Zowel in de voorbereidende als in de afrondende fase van het voorliggende onderzoek is overleg geweest met een aantal experts die goed bekend zijn op de verschillende terreinen die voor de uitvoering van het onderzoek van belang zijn. Gezien de opzet van het onderzoek en de uitvoering die hieraan is gegeven, zijn de kwalificaties 'robuust' en 'streng' die de inspectie aan het onderzoek geeft, op hun plaats. Gegeven het gedegen karakter van het onderzoek kan vertrouwen worden gesteld in de uitkomsten en conclusies van het onderzoek. Het onderzoek van de inspectie richtte zich op:

- de stand van zaken met betrekking tot de *verbeterpunten* (onderzoeksvraag 1);
- het *godsdienstonderwijs* op islamitische scholen (onderzoeksvraag 2);
- de bijdrage en houding van de scholen ten aanzien van aspecten rond het thema *sociale cohesie*, zoals de aandacht voor en inachtneming van basiswaarden en de aanwezigheid van condities voor sociale integratie van de leerlingen (onderzoeksvragen 3 tot en met 6).

Verbeterpunten en godsdienstonderwijs

Het inspectieonderzoek wijst uit dat de ontwikkelingen ten aanzien van de verbeterpunten en het godsdienstonderwijs in de goede richting gaan. Bij de scholen en de schoolbesturen is vergeleken met het beeld uit de vorige rapportage in voldoende mate sprake van acties om tot verbeteringen te komen ten aanzien van de door de inspectie gesignaleerde tekortkomingen en risico's. Dit geeft reden voor de nodige tevredenheid. Tegelijkertijd onderschrijf ik de constatering van de inspectie dat we er nog niet zijn. Op zich is dat niet verwonderlijk omdat de verbeteracties pas recent door de scholen ter hand zijn genomen. De scholen hebben enige tijd nodig om tot resultaten te komen.

Gezien de door de inspectie geplaatste kanttekeningen is het voor een succesvolle afronding van dit traject van belang dat de inspectie de verdere voortgang nauwlettend blijft volgen. De inspectie zal dit doen met behulp van het instrumentarium voor het regulier toezicht.

Naar aanleiding van de kanttekeningen van de inspectie dat, ondanks de voortgang

die wordt geboekt, er nog reden tot zorg is over de pedagogisch-didactische kwaliteit van de godsdienstlessen en de bestuurlijke kwetsbaarheid, merk ik nog het volgende op.

Genoemde aandachtspunten zijn in het inspectieonderzoek uit 2002 al naar voren gekomen. Dit is destijds voor mij reden geweest om enkele gerichte acties in gang te zetten. Korthedshalve verwijs ik daarbij naar de hiervoor genoemde brief van 17 april jl. aan uw Kamer, waarin deze acties zijn toegelicht.

De Islamitische ScholenBesturenOrganisatie (ISBO) vervult daarin een belangrijke rol. Deze rol bestaat er uit om de islamitische scholen te ondersteunen bij de verbetering van de kwaliteit van de godsdienstlessen en bij de versterking van de bestuurlijke deskundigheid. Het islamitische onderwijs dient wel de nodige tijd te worden gegund om tot de gewenste verbeteringen te komen. Naast de bereidheid die de inspectie bij de scholen signaleert om deze verbeteringen te realiseren, heb ik geconstateerd dat deze bereidheid ook ten volle aanwezig is bij het ISBO-bestuur.

In dit kader wijs ik nog op de volgende acties:

- Onder inhoudelijke aansturing van de ISBO is de ontwikkeling ter hand genomen van een op de Nederlandse context toegesneden leer methode voor het islamitisch godsdienstonderwijs zoals dat op islamitische basisscholen en op een aantal openbare basisscholen wordt aangeboden. De beschikbaarheid van een dergelijke methode is een basisvoorwaarde voor de verbetering van de kwaliteit van dit onderwijs. De ontwikkeling hiervan wordt vanuit de SLO organisatorisch en pedagogisch-didactisch begeleid. Voor de begeleiding van dit project, is een stuurgroep in het leven geroepen waarin de ISBO, de SLO en het openbaar onderwijs via het Contactcentrum Bevordering Openbaar Onderwijs (CBOO) zijn vertegenwoordigd. Het project moet in 2004 het eerste lesmateriaal, inclusief ondersteunend didactisch materiaal voor de godsdienstdocenten, opleveren voor de groepen in de onderbouw. Parallel aan de introductie van het materiaal zal ook aandacht worden besteed aan de deskundigheidsbevordering van de godsdienstdocenten.
- In reactie op de bevindingen van de inspectie acht de ISBO het van evident belang dat de besturen van islamitische scholen over voldoende deskundigheid beschikken. Dit niet alleen voor wat betreft de 'technische' kant van het besturen. Het is ook van belang dat bestuurders hun taak kunnen uitvoeren in de context van de sociaal-culturele verhoudingen binnen de Nederlandse samenleving. Om de daarvoor relevante inzichten en vaardigheden bij bestuurders te ontwikkelen werkt de ISBO momenteel in samenwerking met andere organisaties aan een gericht cursusaanbod voor de verschillende doelgroepen (bestuursleden die langer betrokken zijn bij het islamitisch onderwijs; nieuwe bestuursleden en directieleden van islamitische scholen). De deskundigheidsbevordering gaat begin 2004 van start.

Sociale cohesie

De conclusies rond het onderzoeksthema van sociale cohesie luiden:

- het onderwijs op de onderzochte scholen is niet in strijd met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat;
- de betreffende scholen bevorderen in meer of mindere mate de condities die de

integratie van leerlingen ten goede komen;

- de onderwijskansen die deze scholen de leerlingen bieden, zijn niet zoveel anders (soms wat beter) dan op scholen met een vergelijkbare leerlingenpopulatie.

Deze conclusies, in samenhang met het gedegen karakter van het onderzoek, geven mij aanleiding te stellen dat omtrent het aspect van sociale cohesie een periode van intensief en specifiek inspectietoezicht op het islamitisch onderwijs kan worden afgesloten. Ik acht geen reden meer aanwezig om het islamitisch onderwijs als zodanig in dit opzicht ten opzichte van andere denominaties nog langer in een uitzonderingssituatie te plaatsen. Dit laat onverlet dat de inspectie wanneer daarvoor een duidelijke aanleiding bestaat, in individuele gevallen kan besluiten om vanuit de invalshoek van sociale cohesie de gang van zaken op een bepaalde school – ongeacht de grondslag - onder de loep te nemen. De inspectie zal daarbij gebruik maken van de in het voorliggende onderzoek ontwikkelde methodiek en de daarmee opgedane ervaringen.

Het voorgaande overziende heb ik alle vertrouwen in een uit oogpunt van sociale cohesie, openheid en kwaliteit verdergaande positieve ontwikkeling van het onderwijs op islamitische grondslag als onderdeel van ons pluriforme onderwijsbestel.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

De minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)